

KNJIŽEVNOST AUTORSKE SAMOSVESTI

(Radmila Gikić Petrović: *Kubanske prijateljice*, Akademska knjiga, Novi Sad, 2020)

Prikazivaču knjige pisca izrazite samosvesti o prirodi književnosti i njenom funkcionisanju prva je otežica, a druga je hibrid između putopisa i romana. Priča je krenula kao putopis o Kubi, a završila kao roman o prijateljstvu dve slučajne saputnice. Uz to, sve je žar na vrhu cigarete, oblaci dima i zadovoljstvo potrošača dok traje duvana. Tako od Kube, do žene, ljubavnika, pića i prijateljstva. Krenimo od stavova iz teksta do sistema vrednosti koji stoji kao oblak dima što se nije rasprišio nakon ugaslog žara na vrhu cigarete.

Naša Kuba, čitaj putnika, jeste neponovljivost viđenja izvan stereotipa, a prijateljica je tu da izoštrava zapažanja.

Autorku ne interesuju politike, ideologije, nego svakodnevni život običnog Kubanca, a ponajviše priče o svakodnevnom životu i navikama znamenitih Kubanaca kao običnih ljudi. Interesuju je priče o sudbinama pisaca i javnih ličnosti kao smrtnih ljudi s ponekim božanskim darom koji se novcem, silom ni moći ne mogu kupiti. *Da bi pisao, književnik ne bi trebalo da se zanosi idejama, nego osećanjima i strastima. Jalovi pisci su beskrajno dosadni. Kad savlada unutrašnje prepreke, onda je na dobrom putu* – kaže autorka.

Vrlina je u odmerenosti i običnih i darovitih ljudi. Putovanja su tu krupno iskušenje. Još od Frensis Bejkona do Montenja znamo da su dva izazova putovanja. Čovek putuje da bi što pre stigao na cilj ili da bi uživao u predelima koji se smenjuju pred njegovim očima dok putuje. Za R. Gikić Petrović smisao putovanja je ovaj drugi. Verovatno i treći, kao pripovedaču, saznati za priču, ljudsku sudbinu koju upoznaješ putujući. Jer *priče nas hrane i preoblikuju, menjaju naše mišljenje o životu i ljudima*, čine nas boljima. Zato treba ići u restorane, a ne samo muzeje, jer u restoranima nam se događa ponešto što će nas iznenaditi i dobro nam doneti.

Autorku, uz manje poznate istorijske ličnosti Kube, za koje je ponešto ponela u saznanju pripremajući se za putovanje, u prvom redu zanimaju svetski poznati Ernest Hemingvej, Če Gevara i Fidel Kastro, kao verzije poznatih pisaca s neponovljivim životnim navikama, revolucionara koji se žrtvuju za ideju i moćnika koji upražnjavaju stečenu vlast i s njom neograničenu moć da je vrše nad sopstvenim narodima, kao tri bitne paradigme. O njima Radmila Gikić dobro je obavestena iz dostupnih knjiga i nastoji da sazna ono što u knjigama manje-više ne piše, želi da vidi, dodirne i sazna svakodnevne životne navike tih ličnosti i tako pokaže uticaj svakodnevnog života na njihove psihološke profile i donošenje istorijskih odluka. Te naoko sitnice smrtnih ljudi često opredeljuju životne sudbine miliona ljudi. Tako saznajemo šta je Hemingveju značio brodić „Pilar“ i ribarska luka Kohimar, saznajemo da je opisana borba na život i smrt s velikom sabljarkom iskustvo njegovog prijatelja, osta-

relog ribara Karlosa Gutnera Rame, a ne neposredno iskustvo pisca, da je kratki roman *Starac i more* napisao za šest nedelja i on mu je doneo Nobelovu nagradu, da je bio opsednut ženama, kao *macho man* pićem, lovom, ribolovom, borbom svake vrste, ali i slab prema pedesetak mačaka i desetak kerova. Svoju nemoć ispoljio je u poslednjoj ljubavi prema Dalmatinki našeg porekla, Adriani Ivančić, a samoubistvo je izvršio, po svedočenju saputnice Stane, iz nemoći da više piše. Bio je to izraz i oslabljene muške moći.

Autorku posebno fascinira kontroverzna ličnost Če Gevare, simbol revolucije koja teče. Od mladosti pravdoljubiv, ali aljkav prema drugima i sebi, surov prema saborcima i saputnicima a pažljiv i nežan prema neprijateljima, mesecima i godinama zanemarujući bližnje i žene a potom fokusiran na iscrpljujuću ljubav i nežnost, odričući se minimuma uslova za preživljavanje a istovremeno povremeno uživajući u privilegijama od vlasti povlašćenih, služeći Fidelu Kastru do kraja života, ali odbijajući da uživa u privilegijama koji mu je Fidel trajno nudio, on, zanesen idejom revolucije, zaveštao je svojoj deci sledeće: *Vaš otac je bio čovek koji je činio ono što je mislio i uvek bio veran svojim uverenjima... Saosećajte sa svakom nepravdom prema bilo kome, bilo gde na svetu. To je najlepša osobina jednog revolucionara.*

Osobina koju je Če Gevara smatrao najlepšom osobinom revolucionara bila je ipak utojijska. Praktično, slomila se na njegovom nastojanju da je prenese u Afriku. Pokušao je to u Kongu, neuspešno. Če nije shvatio da uslovi za revoluciju, po vremenskim i prostornim, a ponajviše civilizacijskim i kulturološkim aspektima, nisu isti svugde u svetu, pogotovu tamo gde su stepeni korupcije i kastinske razlike duboko ukorenjeni ne samo u mitove i većinu naroda na kojima se revolucija pokušava izvesti, nego i u samu ideju revolucije. Materijalne nejednakosti u revoluciji jedu svoju decu i među onima koji su njene pristalice. Svedoči to i razlika u ishrani za rukovodstvo revolucije u moskovskom hotelu „Luks“ i ona iz kazana za obične vojnike revolucije.

Fidelu Kastru su se s oduševljenjem, podrškom i uverenjem u spas čovečanstva pridruživali ne samo Če Gevara, nego i Sartr, Mario Vargas Ljosa, Markes i drugi. Jedan po jedan su ga, razočarani, i napuštali. Če mu je ostao veran, mada je krenuo i na druge prostore osim južnoameričkih. Fidel Kastro nije, međutim, napuštao Če Gevaru. Njemu je dizao spomenike i materijalizovao slavu tako što mu je posvećivao čitave rituale, a samom sebi i Kubancima zabranio da njega, Kastru, nakon smrti, obogotvore. Za života je uzimao sebi sve što je hteo, a narodu ostavljao da živi na minimumu, praveći izvestan red u tom siromaštvu, određujući prioritete koji narodu omogućavaju da preživi i u oskudici traži sreću i radost. Budi sretan u onom što imaš, ne traži sreću gledajući one koji imaju više. Sve oskudice u svakodnevnom životu Fidel je prekrivao višesatnim govorima i obećanjima nakon kojih su svi morali da budu zadovoljni i ne primete da ta obećanja nisu izrečena da bi postala stvarnost. Reč je bila o zasićenju rečima emotivnih potreba, a ne potreba svakodnevnih stvarnosti.

Za Če Gevaru revolucija je bila globalni, svetski pokret, koji se ne zaustavlja u osvajanju vlasti u državi kojoj revolucionar pripada. Če se odrekao statičkog vladanja nad sopstvenim narodom, da bi iz te pozicije širio revoluciju na druge narode i države. Analogon je ideja sovjetskog boljševizma kao internacionalizacije, u stvari rusifikacije neruskih naroda i stvaranje novog, sovjetskog čoveka, koji govori ruski kao jezik međunarodne komunikacije. Fidel Kastro je, u suštini, bio staljinista, boljševik. Če Gevara globalni revolucionarni utopi-

sta s ličnim vrlinama i slabostima. Njegov pokušaj da prenese revoluciju utopističkog globalnog tipa na nove prostore nije urodio plodom jer nije shvatio meru unutrašnje anglističke ili frankofone kolonizacije afričkih, više plemena sa svojim mitovima i sistemima vrednosti, nego nacija i država. O tome svedoči Franc Fanon u knjizi *Prezreni na svetu*.

U Kubi se živi kao u Srbiji, u najsramnijem neznanju. Umetnici su manjina ljubavnih grešnika. Sreća je u onome što imaš, a ne u onome što želiš. Pouka Fidelu Kastru i svim diktatorima – spasiti ih ne može ni oružje ni bogatstvo, samo manjina koja misli. Rezime jednog dela stanovišta nastavlja se, pisci koje Radmila Gikić navodi u Kubi su ljudi drugog reda, iako najbolji što Kuba ima za budućnost. Za života im je od politike dodeljen pakao, iako su zaslužili raj. Ovaj pasus italikom nije citat, nego prikazivačev rezime celine romana.

A šta nam to kao lepši, negradonosni oblak nude *Kubanske prijateljice*?

U prvom redu lepote, strasti, hedonizam, mitove i običan život izvan svake logike na Kubi. Šta to podrazumeva?

Plantaže duvana, šećerne trske, plaže koje nije uništio ni pad u komunizam – i komunistima je bila dostupna njihova lepota, doduše samo privilegovanima – divlji konji bez broja, muzika koja raspleše biće u svakom trenutku do zadnjih atoma, dostupne prelepe žene i muškarci, besplatno školovanje i medicina, minimum hrane, odeće svima, ko hoće – ima avanture, ko neće – ne mora, svest i samosvest o drugima i sebi, a najbolja su svaka-kva iznenađenja ako je čovek za njih spreman.

Kuba je nepatvoreni hedonizam. Iako nema ničeg da kupiš, uživaš u onom što imaš, u istraživanju predela, pića i hrane, predavanju muzici, nema luksuza ali nema ni gladnih, svi čeznu da odu s Kube, ali i da se što pre njoj vrate. Umrećemo željni Kube kao što svi umiremo željni ljubavi, rekla je njihova književnica Soe Valdes.

Kuba je kao žena, strast koja sagori.

Saputnica Radmile Gikić Petrović, imenom Stana Mihajlović, ostala mi je ipak amorfan književni lik. Nisam siguran da li je stvarna ili izmišljena? Ostaje u pamćenju stanovište saputnice Stane da putovanja pomažu čoveku da bolje upozna samog sebe. Uostalom, za književnu vrednost ovog romana to nije ni bitno.

Najubedljivija mi je s Kube ostalo saznanje Fidela Kastra da sva slava ovoga sveta stane u jedno zrno kukuruza.